

Η αξία της βιωματικής μάθησης

Δρ Αγγελική Τρικαλίτη,

*Χημικός, Π. Σχολική Σύμβουλος Φυσικών Επιστημών,
Διδάσκουσα στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διδακτικής της
Χημείας*

Αλεξάνδρα Τσίγκου,

Π. Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ΔΠΕ Δυτικής Αττικής

Αθήνα, 4 Οκτωβρίου 2025

Ντοστογιέφσκι, Αδελφοί Καραμαζώφ,
Γέροντας Ζωσιμάς:

«Η μάνα μου με πήρε τη Μεγάλη Δευτέρα στην Εκκλησία. Η μέρα ήταν φωτεινή και θυμούμαι ακόμη τώρα, σαν να το βλέπω μπροστά μου, πώς ανέβαινε σιωπηλά το θυμίαμα από το θυμιατό, ενώ από ένα στενό παράθυρο του τρούλου χυνόταν πάνω μας το φως του Θεού και πώς σμιγόταν το ανυψούμενο θυμίαμα με τις ηλιακές ακτίνες.

Ένα ιερό συναίσθημα με ανατρίχιαζε και για πρώτη φορά έπαιρνα μέσα μου συνειδητά το λόγο του Θεού».

Αναμνήσεις του νεκρού σπιτιού:
Αργότερα... «Διαβάζοντας την Αγία Γραφή **μπόρεσα καλλίτερα και βαθύτερα να μπω στην έννοια του Χριστιανισμού**».

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΩΜΑ

Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο

- «εὕρισκει Φίλιππος τόν Ναθαναήλ καί λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ καί οἱ προφῆται, εὕρηκαμεν Ἰησοῦν τόν υἱόν τοῦ Ἰωσήφ τόν ἀπό Ναζαρέτ. Καί εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ, ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθόν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος, ἔρχου καί ἴδε» (Ιωάν. 1:46-47).

«...η οδός και η αλήθεια και η ζωή»
(Ιωάν. 14, 6)

Η αλήθεια του Ευαγγελίου δεν είναι ιδεολογία,
δογματικό οικοδόμημα, **αλλά τρόπος
ζωής**, «κατά Χριστόν».

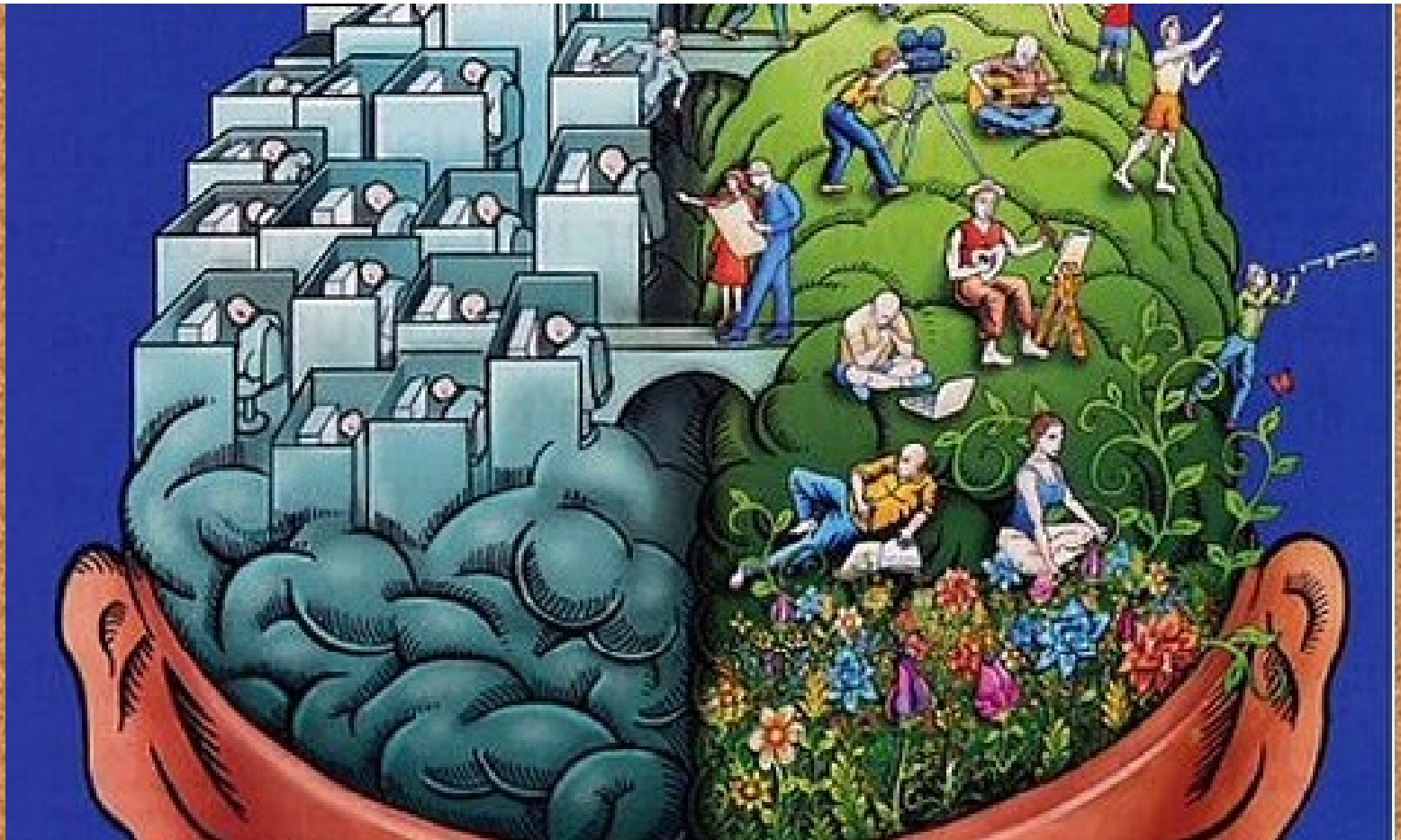
Η ορθόδοξη θεολογία θέτει ως αυθεντική
ερμηνευτική βάση της Αγίας Γραφής **την
Εκκλησία**, που **δεν κατέχει την
αλήθεια ως θεωρία, αλλά ως
βίωμα**.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΩΜΑ

ΑΝ ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ....

- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην κριτική: Μαθαίνει να κατακρίνει
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην έχθρα: Μαθαίνει να καυγαδίζει
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ειρωνεία:
- Μαθαίνει να είναι ντροπαλό
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ντροπή:
- Μαθαίνει να αισθάνεται ένοχο
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην κατανόηση:
- Μαθαίνει να είναι υπομονετικό
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στη δικαιοσύνη: Μαθαίνει να είναι δίκαιο
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην αποδοχή, Μαθαίνει να αγαπάει
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ασφάλεια: Μαθαίνει να έχει πίστη στον εαυτό του και στους άλλους
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην επιδοκιμασία: Μαθαίνει να εκτιμάει
- Αν ένα παιδί ζει μέσα στην φιλία: Μαθαίνει να βρίσκει την αγάπη μέσα στον κόσμο

Από το ομώνυμο ποίημα της Dorothy Nolte.....

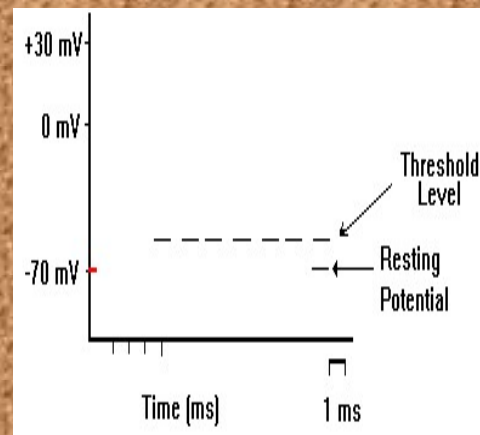
**Όταν βλέπω κάποιον να ενεργεί
δημιουργούνται καθρεπτικοί νευρώνες
Καθρεπτικοί νευρώνες και μάθηση μέσω μίμησης!
Μια κινητήρια δύναμη πίσω από το μεγάλο άλμα της
ανθρωπότητας προς τα εμπρός**

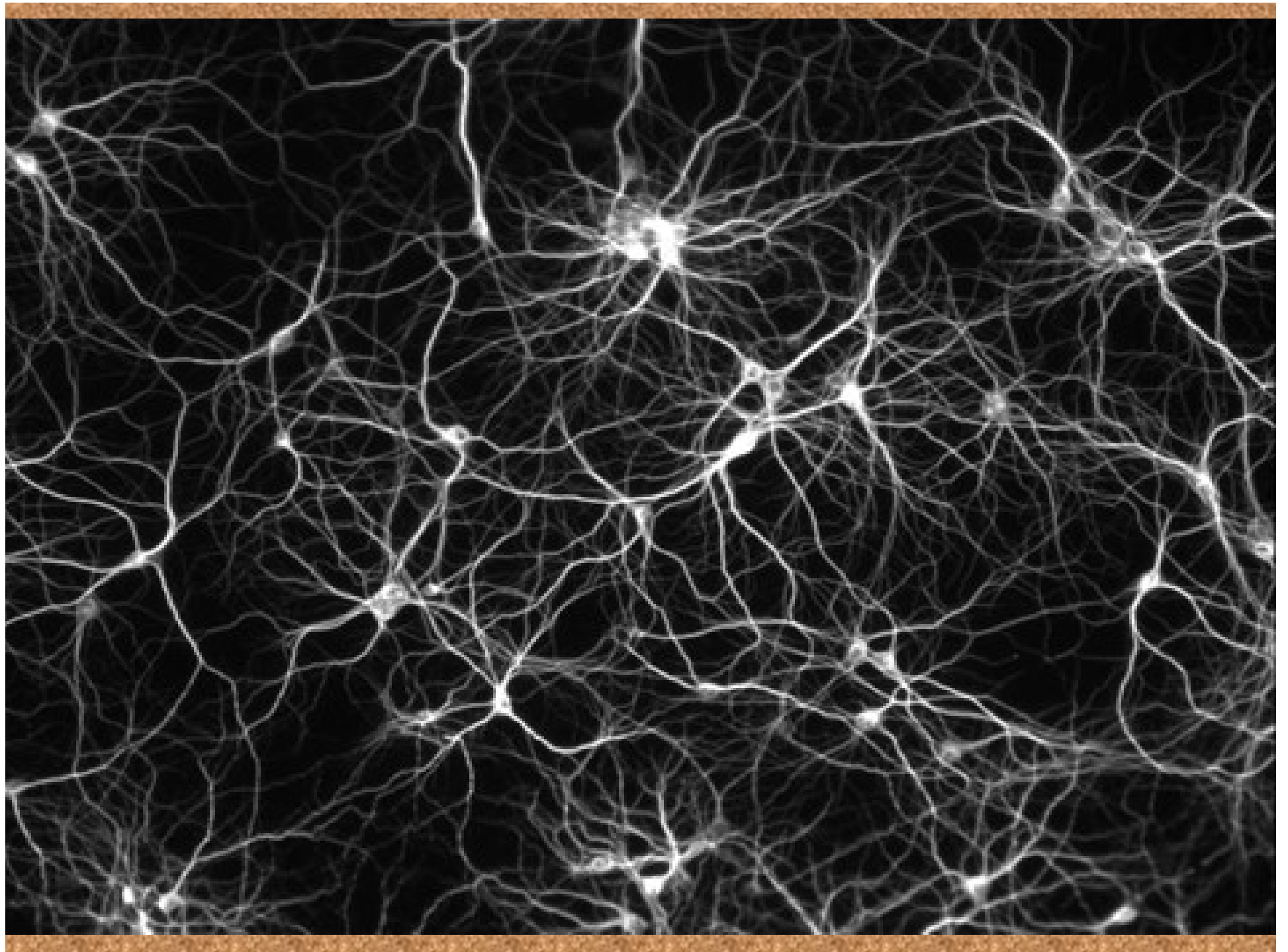
Δενδρίτες

Αξονας

Νευρικές
απολήξεις

Κυτταρικό
σώμα

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΩΜΑ

Βιωματική μάθηση (learnig by doing)
Εργασία στο πεδίο (fieldwork),
Μάθηση εκτός των τοιχών (outdoor education)

 Ένα εργαστήριο (Πειράματα, προσομοιώσεις)

 Μια θεατρική παράσταση

 Μια ορχήστρα ή μια χορωδία

 Η αυλή του σχολείου

 Ένα πάρκο/ κήπος

 Η αγορά

 Το ιστορικό κέντρο της πόλης

 Ένα δάσος

 Ένα ρέμα

 Ένα εργοστάσιο

 Ένας δρόμος

 Μία παράκτια περιοχή

 Ένας υγρότοπος

 Ένα μουσείο

 Ένας ναός κ.ά.

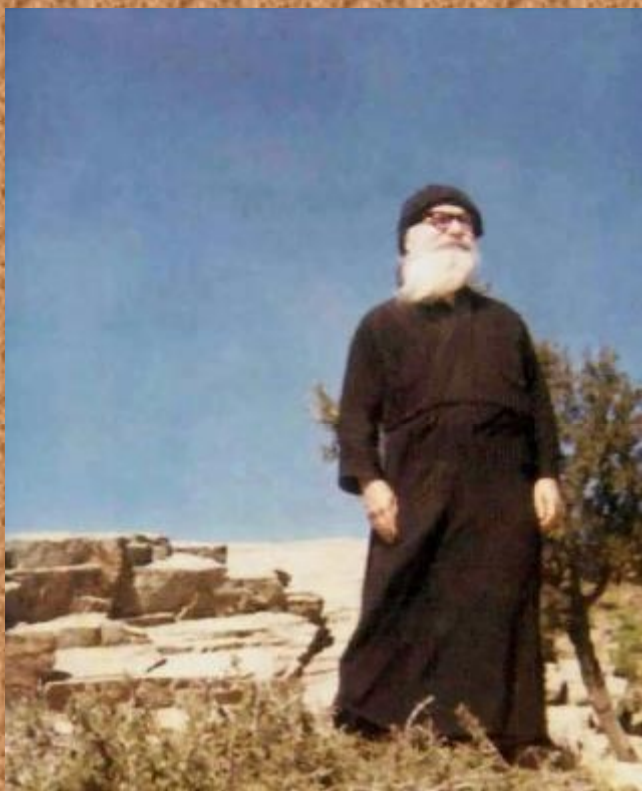
ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΜΕ ΤΗ ΦΥΣΗ

Αλέξανδρος Δελμούζος

- *“Ζητούσα τη δική μου ψυχή μα δεν την εύρισκα στο σχολείο, παρά στο σπίτι και στο περιβόλι μας ή έξω στα βουνά στο λόγγο και στα χωράφια”*

Να μην κάθεται μέσα, να
φεύγεις έξω στη φύση. Οι
ομορφιές της φύσεως είναι οι
μικρές αγάπες που μας
οδηγούν στη μεγάλη Αγάπη,
τον Χριστό.

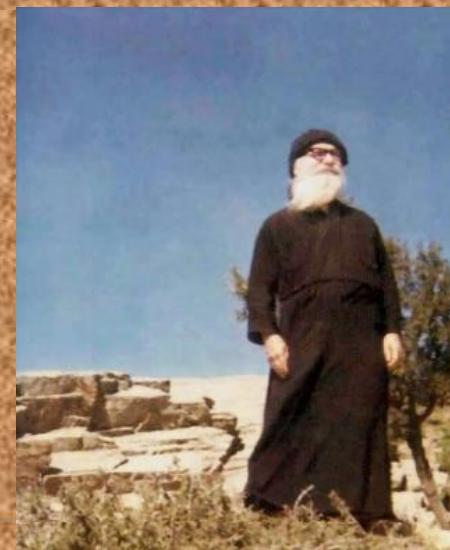
Να χαίρεστε όσα μάς περιβάλλουν. Όλα μάς διδάσκουν και μάς οδηγούν στον Θεό.

Όλα γύρω μας είναι σταλαγματιές της αγάπης του Θεού. Και τα έμψυχα και τα άψυχα και τα φυτά και τα ζώα και τα πουλιά και τα βουνά και η θάλασσα και το ηλιοβασίλεμα και ο έναστρος ουρανός. **Είναι οι μικρές αγάπες, μέσα απ' τις οποίες φθάνομε στη μεγάλη Αγάπη, τον Χριστό.**

Τα λουλούδια, για παράδειγμα, έχουν τη χάρη τους, μας διδάσκουν με το άρωμά τους, με το μεγαλείο τους. **Μας μιλούν για την αγάπη του Θεού.** Σκορπούν το άρωμα τους, την ομορφιά τους σε αμαρτωλούς και δικαίους...

Όταν σας ενθουσιάζει ένα ωραίο τοπίο, ένα εκκλησάκι, κάτι ωραίο, να μη μένετε εκεί, να πηγαίνετε πέραν αυτού, **να προχωρείτε σε δοξολογία για όλα τα ωραία,** για να ζείτε τον μόνον Ωραίο. Όλα είναι άγια, και η θάλασσα και το μπάνιο και το φαγητό. Όλα να τα χαίρεσθε. Όλα μας πλουτίζουν, όλα μας οδηγούν στη μεγάλη Αγάπη, όλα μας οδηγούν στον Χριστό.

Να ζείτε μέσα σε όλα, στη φύση, στα πάντα. **Η φύση είναι το μυστικό Ευαγγέλιο.** Όταν, όμως, δεν έχει κανείς εσωτερική χάρη, δεν τον ωφελεί η φύση. Η φύση μάς ξυπνάει, αλλά δεν μπορεί να μας πάει στον Παράδεισο.

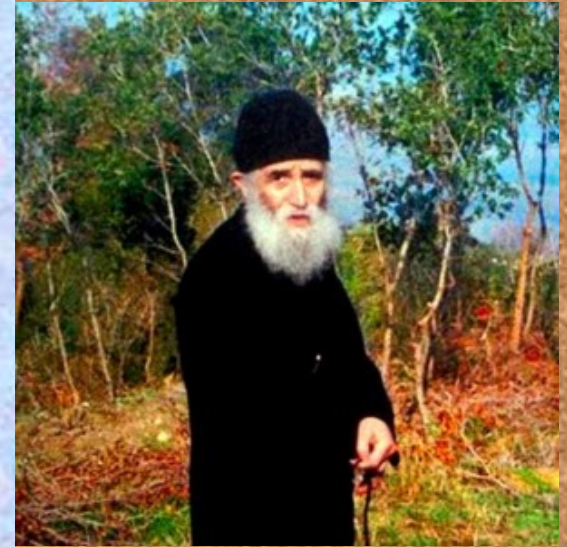
Μου έλεγε συχνά ότι, όταν επισκέπτεται ο Θεός την καρδιά, ο άνθρωπος γίνεται τόσο **λεπτός και απαλός** στην σχέση του με την φύση, που δεν την ενοχλεί, ούτε αμύνεται απέναντί της.

Δεν σπάει ένα λουλουδάκι, δεν πατάει μια τσουκνίδα, δεν σκοτώνει ένα μυρμήγκι, δεν διώχνει απότομα μια μύγα, αλλά **σέβεται** το σπασμένο κλαδάκι, το άκαρπο δένδρο, το ενοχλητικό ζώφιο, το απειλητικό ζώο.

Όταν συναντήσεις ένα θηρίο ή ένα φίδι, **αν το αγαπάς έτσι, δεν θα σε πειράξει**, σε αγαπάει κι εκείνο. Γίνεσαι **φίλος της κτίσης** και αυτή **σου ανταποδίδει την αγάπη** και την εμπιστοσύνη. Την σέβεσαι στον στεναγμό και στην αδυναμία της, την ποτίζεις με προσευχή και αυτή σου απαντά με θαυμαστούς καρπούς.

Οι ντομάτες, η συγκομιδή που παίρνεις δεν είναι συνέπεια μιας φυσικής νομοτέλειας, αλλά απόδειξη της **ευλογίας του Θεού**.

Έτσι μεταμορφώνεται το περιβάλλον σε ναό και οι νόμοι αντικαθίστανται από **το θαύμα** και την θεϊκή παρέμβαση. Αυτή είναι η **ασκητική οικολογία**.

Το παιδί στη φύση είναι... απειλούμενο είδος;

<http://tvxs.gr/news/paideia/paidi-sti-fysi-einai%E2%80%A6apeiloymeno-eidos>

Της Ελένης Σβορώνου

- **Το τελευταίο παιδί στο δάσος.**
- Υπάρχει ένα βιβλίο με τίτλο: **Προστατεύοντας τα παιδιά μας από τη διαταραχή έλλειψης της φύσης.** Είναι γραμμένο από τον Richard Louv και έγινε best seller στις ΗΠΑ ήδη από το 2009. Από αυτό ξεκίνησε ένα ολόκληρο κίνημα υπό το όνομα **«παιδί και φύση».**
- Ειδικά προγράμματα που στοχεύουν στην αποκατάσταση της διαταραγμένης σχέσης του παιδιού με τη φύση, όπως το **«Κανένα παιδί να μη μείνει μέσα»** (No Child Left Indoors) εξαπλώνονται πλέον από τις ΗΠΑ σε όλη την Ευρώπη...
- Η αποκοπή των σημερινών παιδιών από τη φύση έχει σημαντικές **επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία τους** και στην ανάπτυξη των γνωστικών τους ικανοτήτων, και οι συνέπειες αυτές διαχέονται στην κοινωνία. **Το σημερινό στερημένο από τη φύση παιδί** είναι πιθανόν **ο αυριανός επιθετικός, στρεσαρισμένος, μοναχικός και συναισθηματικά πιεσμένος πολίτης.**

Αφήνουμε τα παιδιά μας να λερωθούν και να παίξουν με το [#χώμα](#). Όλες οι έρευνες αποδεικνύουν ότι το παιδί που εκτίθεται στα [#μικρόβια](#) και έχει επαφή με τη [#φύση](#) και τα [#ζώα](#), αποκτά δυνατό ανοσοποιητικό σύστημα και δεν εμφανίζει [#αλλεργίες](#), [#άσθμα](#), [#έκζεμα](#) και [#αυτοάνοσα](#) νοσήματα. Η εμμονή στην αποστειρωμένη υγιεινή των παιδιών μας και η κατάχρηση των [#αντιβιοτικών](#) αποδυναμώνει τον οργανισμό τους και τα λευκά αιμοσφαίρια μην έχοντας πραγματικούς εχθρούς επιτίθενται σε ακίνδυνες αιτίες όπως τα [#ακάρεα](#) της σκόνης και η [#γύρη](#).

Ο μητρικός [#θηλασμός](#), η μειωμένη χορήγηση αντιβιοτικών, η [#διατροφή](#) με τροφές που έχουν υποστεί ζύμωση από φιλικά βακτήρια και το παιχνίδι με το χώμα χτίζει γερά παιδιά!

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στα σχολεία

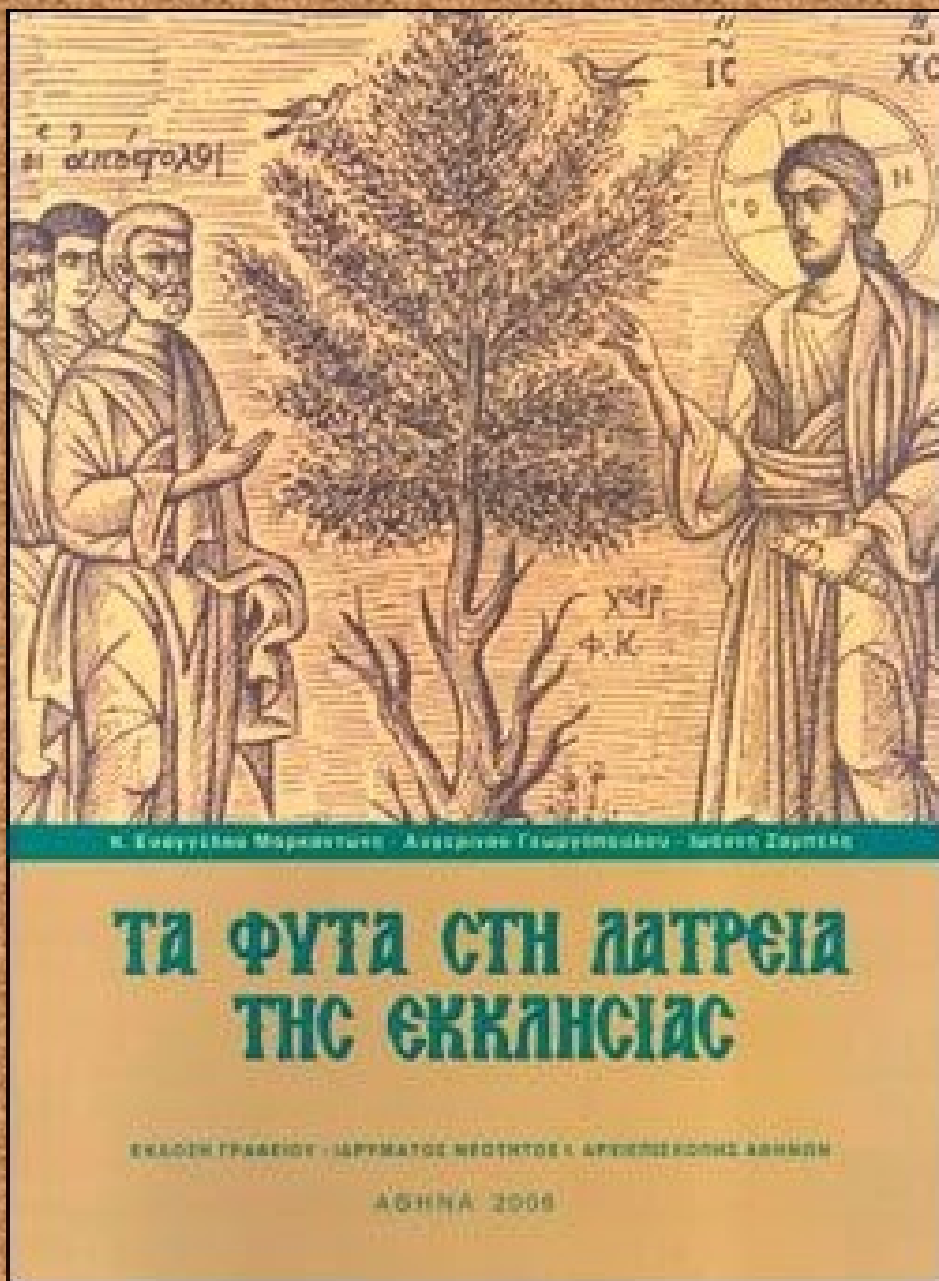

**Προτεινόμενο εκπαιδευτικό
υλικό**

Το Γραφείο Νεότητας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, στα πλαίσια της προσπάθειάς του να συνδεθούν η θεματολογία και οι σύγχρονες παιδαγωγικές μέθοδοι της περιβαλλοντικής αγωγής με την εκκλησιαστική κατήχηση, εξέδωσε και κυκλοφόρησε ήδη φάκελλο εκπαιδευτικού υλικού, έργο των στελεχών του Γραφείου Νεότητας π. Ευαγγέλου Μαρκαντώνη, Αυγερινού Γεωργόπουλου και Ιωάννη Ζαμπέλη, με τίτλο: "Τα φυτά στη Λατρεία της Εκκλησίας".

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα -υλικό απευθύνεται κυρίως σε παιδιά Δημοτικού Σχολείου. Αποτελείται από θεωρητικό εγχειρίδιο για τον κατηχητή – εκπαιδευτή, φυλλάδιο για τον ιερέα, είκοσι έξι φύλλα δραστηριοτήτων για τους μαθητές και δώδεκα σχετικές πλαστικοποιημένες κάρτες.

Παρουσιάζουμε το εγχειρίδιο αυτό στον χώρο των εκκλησιαστικών εκδόσεων, ως ένα βήμα προς την ανανέωση και τον εμπλουτισμό του υπάρχοντος κατηχητικού υλικού.

Κάθε τεμάχιο τιμάται προς 14 ευρώ.

Σε Ι. Μητροπόλεις, ενορίες, σχολεία κλπ. εκπαιδευτικούς φορείς, καθώς και τα βιβλιοπωλεία γίνεται έκπτωση 30%.

Παραγγελίες γίνονται δεκτές στα τηλέφωνα του Γραφείου Νεότητας 210-3352343, 2103352321, στο fax: 210-3249365 ή στην ηλεκτρονική μας διεύθυνση: gr_neotitas@neotita.gr

**Μικρο-κατασκευές
με ανακυκλώσιμα υλικά**

επανάχρηση
αντικειμένων

*σε πλαστικά,
μεταλλικά ή χάρτινα*

*Διακοσμητικά
γλαστράκια*

Σπορά μυρωδικών

μικρά σπορεία λαχανικών

Αυγο-σπορεία

Φυτεύουμε μοσχεύματα

Φυτεύουμε βολβούς

Φυτεύουμε παντού

*Ταΐστρες και φωλιές
πουλιών*

*Αισθητικές παρεμβάσεις σε
μικρούς ανοικτούς χώρους*

Στόχος = η χαρά των παιδιών

Σεμινάριο
προηγούμενων
ετών

Επαναχρησιμο
ποίηση υλικών

Φύτευση – παραγωγή τροφής

Διατροφή με γνήσια και καθαρή τροφή

